

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного
університету

від 23 серпня 2019 року
(протокол № 1)

**Практикум вокально-хорової підготовки
(хорове диригування, постановка голосу, хоровий клас)**

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни підготовки бакалавра

спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Бердянськ
2019 рік

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: кандидат педагогічних наук, доцент Григор'єва В.В.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “20” червень 2019 року, протокол № 8

ВСТУП

Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Практикум вокально-хорової підготовки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузь знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основи диригентської техніки та академічного вокалу, методи роботи над хоровою партитурою, її аналіз та художньо-образне втілення у процесі диригування навчальним хором.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Практикум вокально-хорової підготовки» тісним образом пов'язаний з дисциплінами: теорія музики та сольфеджіо, постановка голосу, гармонія, аналіз музичних творів, теорія і методика роботи з дитячим хоровим колективом, спеціальний та додатковий музичний інструмент.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Практикум вокально-хорової підготовки» є підготовка студентів, майбутніх вчителів музики-хормейстерів до організації та проведення вокально-хорової роботи в школі; підготовка до оволодіння основами сольного співу, що дозволяє використовувати співацький голос як головний інструмент педагогічної техніки майбутнього вчителя музики; формування необхідних диригентських та вокальних умінь; сприяння всебічному розвитку музичних здібностей, творчої ініціативи й уяви, образної мови, музичного мислення, артистизму; виховання музичного смаку та любові до вокально-хорового мистецтва; формування професійної ерудиції музиканта-педагога.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Практикум вокально-хорової підготовки» є:

- засвоєння теоретичних основ диригентської техніки;
- набуття основних практичних навичок сольного співу;
- ознайомлення із вокально-хоровим репертуаром, різноманітним за ідейно-художнім змістом та музично-стилістичними особливостями;
- оволодіння організаційно-репетиційними навичками хормейстера;
- засвоєння методики аналізу хорової партитури;
- формування засад репетиційної роботи та сценічної діяльності вокалістів;
- озброєння методикою самостійної роботи над хоровими партитурами;
- засвоєння основних методів і прийомів вокально-хорової роботи;
- розвиток вокального слуху;
- формування у студентів навичок ансамблевого співу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

загальні:

ЗК 1. Здатність до усного та письмового спілкування українською та іноземною мовами в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійній діяльності.

ЗК 2. Здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 3. Здатність до відбору й доцільного використання педагогічного інструментарію, методів, форм, засобів навчання й виховання, планування освітнього процесу та прогнозування його наслідків і результатів.

ЗК 4. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у галузі професійної діяльності із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу для вирішення проблемних професійних завдань у галузі середньої освіти (музичне мистецтво, англійська мова).

ЗК 5. Здатність самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх реалізацію. Здатність впроваджувати нові ідеї.

ЗК 6. Здатність до аналізу та синтезу з використанням логічних аргументів та перевірених фактів.

фахові:

ФК 1. Здатність застосовувати сучасні методи й навчальні технології в закладах освіти.

ФК 4. Здатність формувати в учнів / вихованців предметні компетентності.

ФК 5. Здатність орієнтуватися у психолого-педагогічних засадах художньо-естетичного розвитку дітей та молоді засобами музичного мистецтва та англійської мови.

ФК 11. Здатність здійснювати різні види виконавської діяльності; акомпанувати та імпровізувати, читати ноти з аркуша, транспонувати музичні твори.

Та демонструвати такі *результати навчання:*

ПРН 5. Інтегрує і розрізняє знання про зміст методичного інструментарію музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, мистецтва та англійської мови, пояснює суть засобів і методів активізації мистецько-творчого розвитку учнів, виховання художньо обдарованої особистості.

ПРН 6. Здатний реалізувати державний стандарт і навчальні програми з навчальних предметів закладів загальної середньої освіти.

ПРН 12. Володіє техніками постановки голосу, хорового диригування, володіє артистизмом, виконавською надійністю (самооцінка, самоконтроль), техніками читання з нотного аркуша, транспозиції.

ПРН 13. Уміє відтворювати художню концепцію музичного твору, його форму і стиль, реалізовувати його педагогічний потенціал.

ПРН 15. Уміє здійснювати культурну та музичну діяльність та пропагувати кращі зразки національного та світового мистецтва.

ПРН 16. Уміє формувати та розвивати у школярів естетичні уявлення, ціннісні орієнтації і художній смак.

ПРН 17. Здатний створювати рівноправне освітнє середовище. Уміє працювати в колективі.

На вивчення навчальної дисципліни з першого по четвертий роки навчання відводиться 810 годин / 27 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Блок «Хорове диригування»

Змістовий модуль № 1. Основи техніки диригування

Тема 1. Техніка диригування та її значення для вчителя музики. Роль диригування в роботі з дитячим хоровим колективом.

Тема 2. Диригентська постава. Диригентський апарат.

Тема 3. Основні схеми тактування. Фази диригентського жесту.

Змістовий модуль № 2. Основні схеми тактування

Тема 1. Схема тридольного метру (жест legato). Показ вступів і знятть на різні долі такту. Самостійна роль лівої руки в показі витриманих звуків такту.

Тема 2. Схема чотиридольного метру (жест legato). Показ вступів і знятть на різні долі такту. Принципи показу ритмічного малюнку при середній динаміці й помірних темпах.

Змістовий модуль № 3. Робота над хоровою партитурою

Тема 1. Диригування три- та чотиридольної схеми в різних темпах при звуковеденні legato і non legato. Вступи на різні долі такту.

Тема 2. Засвоєння схеми дводольного метру (штрих legato і non legato). Показ вступів і знятть на різні долі такту.

Тема 3. Показ вступу після основної метричної долі такту в середньому темпі при звуковеденні legato і non legato.

Змістовий модуль № 4. Виразні засоби в диригуванні.

Тема 1. Розвиток самостійності рук. Вправи для координації рухів лівої та правої рук. Вступи окремих голосів.

Тема 2. Фермати. Їх значення та прийоми виконання.

Тема 3. Показ цезур і пауз між фразами. Навички роботи з камертоном.

Змістовий модуль № 5. Шестидольні розміри в помірному темпі.

Тема 1. Поглиблення знань з теоретичних основ техніки диригування, набутих на 1 курсі. Диригування складних шестидольних розмірів у швидкому та помірному темпах.

Тема 2. Вивчення хорових партитур для різних складів хору, дво- трилінійного викладу з супроводом і без нього, гармонічного викладу з елементами поліфонії.

Тема 3. Вивчення шкільного репертуару.

Змістовий модуль № 6. Шестидольні розміри в повільному темпі.

Тема 1. Диригування складних шестидольних розмірів у повільному темпі. Оволодіння прийомами штриха staccato.

Тема 2. Синкопа. Показ різних варіантів синкоп у диригентському жесті.

Тема 3. Динаміка. Подальше засвоєння диригентських схем у різних динамічних показниках.

Змістовий модуль № 7. Дев'яти та дванадцятидольні розміри у повільному темпі.

Тема 1. Диригентські прийоми показу розмірів 9/8, 9/4 з дублюванням у тридольній сітці.

Тема 2. Характер звуковедення. Оволодіння прийомами штриха staccato.

Тема 3. Синкопа. Показ різних варіантів синкоп у диригентському жесті.

Змістовий модуль № 8. Дев'яти та дванадцятидольні розміри у помірному темпі.

Тема 1. Диригентські прийоми показу розмірів $9/8$, $9/4$ «на три» залежно від темпу та характеру.

Тема 2. Характер звуковедення. Оволодіння прийомами штриха staccato.

Тема 3. Синкопа. Показ різних варіантів синкоп у диригентському жесті.

Змістовий модуль № 9. Змішані п'ятидольні розміри у повільному темпі.

Тема 1. Поглиблення та вдосконалення вмінь і навичок диригування, набутих на попередніх курсах.

Тема 2. Диригування змішаних метро-ритмів. Прийоми показу розмірів $5/4$, $5/8$ в різних видах групування ($3+2$, $2+3$).

Тема 3. Диригування перемінних розмірів.

Тема 4. Вивчення дво- три- і чотирилінійних хорових партитур для різних видів і типів хору, гармонічного, гомофонно-гармонічного, поліфонічного викладу, складних за музичною формою і мовою. Гра партитури з одночасним співом пропущеної партії.

Змістовий модуль № 10. Змішані п'ятидольні розміри у швидкому та помірному темпах.

Тема 1. Диригування змішаних розмірів $5/4$, $5/8$ за дводольною схемою. Види групування п'ятидольного розміру.

Тема 2. Диригування в розмірі $3/8$ за тридольною схемою і на «раз» в різних динамічних і темпових показниках.

Тема 3. Темп. Залежність амплітуди жесту від темпу. Прийоми відтворення метру в різних темпах (дроблення, збільшення амплітуди диригентського жесту залежно від швидкого чи повільного темпів).

Змістовий модуль № 11. Семидольні розміри в повільному темпі.

Тема 1. Диригування змішаного розміру $7/4$, $7/8$ за семидольною схемою в повільному темпі.

Тема 2. Диригування в швидких темпах. Відпрацювання «дрібної» техніки.

Тема 3. Характер звуковедення. Акценти.

Тема 4. Транспортування творів шкільного репертуару.

Змістовий модуль № 12. Семидольні розміри в швидкому та помірному темпах.

Тема 1. Диригування змішаного розміру $7/4$, $7/8$ за семидольною схемою в помірному та швидкому темпах.

Тема 2. Розміри $2/2$, $3/2$ у різних темпових показниках.

Тема 3. Навички роботи з хоровим колективом.

Змістовий модуль № 13. Диригування творів великої форми.

Тема 1. Транспортування творів шкільного репертуару.

Тема 2. Читання з аркушу шкільних пісень (5-6 класи).

Змістовий модуль № 14. Твори великої форми.

Тема 1. Прийоми диригування речитативів і сольних партій в оперних сценах.

Тема 2. Набуття початкових навичок практичної роботи з навчальним хором.

Тема 3. Дроблення основної метричної одиниці в розмірах $3/4$, $4/4$, $2/4$ у

повільному русі. Відпрацювання прийомів плавного звуковедення в дуже повільних темпах.

Змістовий модуль № 15. Практична робота студента-диригента в хоровому класі.
Тема 1. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору.

Тема 2. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Використання репетиційного жесту.

Змістовий модуль № 16. Основні прийоми техніки диригування поліфонічних творів.

Тема 1. Типи поліфонічних творів та специфіка їх диригентського втілення.

Тема 2. Удосконалення техніки диригування в складних та змішаних розмірах (9/8, 9/4 за дев'яти- і тридольною схемами; 12/4, 12/8 за дванадцяти- і чотиридольною схемами).

Тема 3. Чергування простих і складних розмірів у хоровій партитурі. Диригування «на раз» у розмірах $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{5}{8}$. Відпрацювання чіткості жесту в творах дуже швидкого темпу.

Блок «Постановка голосу»

Змістовий модуль 1. Навчальна діяльність студентів

Тема 1. Акустична будова голосового апарату.

Тема 2. Вокальне дихання. Типи дихання у співі.

Змістовий модуль 2. Вокально-сценічна діяльність студентів

Тема 3. Розвиток емоційної сфери співака.

Тема 4. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Змістовий модуль 3. Навчальна діяльність студентів

Тема 5. Основи художнього співу.

Тема 6. Гігієна та охорона голосу співака.

Змістовий модуль 4. Вокально-сценічна діяльність студентів

Тема 7. Розвиток виконавської волі співака.

Тема 8. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Змістовий модуль 5. Навчальна діяльність студентів.

Тема 9. Діапазон та регістри голосу.

Тема 10. Атака звука. Види вокальної атаки.

Змістовий модуль 6. Вокально-сценічна діяльність студентів

Тема 11. Самостійне складання вокально-виконавського плану роботи.

Тема 12. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Змістовий модуль 7. Навчальна діяльність студентів.

Тема 13. Класифікація голосів.

Тема 14. Роль резонаторів у співі.

Змістовий модуль 8. Вокально-сценічна діяльність студентів

Тема 15. Готовність до сценічного виступу. Емоційний компонент оптимального концертного стану.

Тема 16. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Змістовий модуль 9. Навчальна діяльність студентів.

Тема 17. Функція гортані під час співу.

Тема 18. Робота артикуляційного апарата вокаліста, дикція та вимова у співі.

Змістовий модуль 10. Вокально-сценічна діяльність студентів.

Тема 19. Робота над видами вокалізації.

Тема 20. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Змістовий модуль 11. Навчальна діяльність студентів.

Тема 21. Темброві характеристики голосу співака .

Тема 22. Виховання вокального слуху.

Змістовий модуль 12. Вокально-сценічна діяльність студентів

Тема 23. Створення художнього образу вокального твору.

Тема 24. Формування навичок вокально-сценічної діяльності.

Блок «Хоровий клас»

Змістовий модуль №1. Хоровий спів як вид музичної діяльності

Тема 1. Художньо-стильові та організаційні засади учбового хорового колективу.

Тема 2. Вокальна діагностика та класифікація співацьких голосів.

Формування хорових партій.

Тема 3. Засоби письмової фіксації хорового твору.

Змістовий модуль №2. Загальне уявлення про систему вокальних навичок

Тема 1. Співацька установка.

Тема 2. Вокальне дихання.

Тема 3. Звукоутворення та звуковедення.

Тема 4. Дикція і чистота інтонування.

Змістовий модуль №3. Процес співацького голосоутворення

Тема 1. Артикуляційний апарат та резонатори.

Тема 2. Специфіка співацького дихання.

Тема 3. Атака звуку та її різновиди.

Тема 4. Основні якості співацького голосу: висота, сила, тембр.

Змістовий модуль №4. Вокальна культура майбутніх учителів музики

Тема 1. Норми звуковидобування та фонації.

Тема 2. Побудова фраз.

Тема 3. Емоційна насиченість співу.

Тема 4. Засоби втілення художнього образу.

Змістовий модуль № 5. Стрій і виховання слуху в хорових співаків

Тема 1. Значення строю в хоровому співі. Темперований та зонний стрій. Ладові закономірності відхилень від темперованого строю у виконавців на нетемперованих інструментах і в співі.

Тема 2. Мелодичний та гармонічний стрій хору в творі.

Змістовий модуль № 6. Стрій та художні особливості хорового твору

Тема 1. Стрій та характер звуку.

Тема 2. Стрій і теситурні умови партій.

Тема 3. Стрій і ритмічний малюнок.

Тема 4. Стрій і мелодико-інтонаційний склад.

Змістовий модуль № 7. Передумови хорового строю

Тема 1. Унісон у хоровій партії. Зовнішні і внутрішні передумови хорового строю.

Тема 2. Зв'язок строю з ладово-гармонічним фактором. Зв'язок інтонування з урахуванням ладових тяжінь із виразністю в співі.

Тема 3. Настроювання на ладотональність і точність сприйняття тону. Використання фортепіано в роботі над строєм.

Змістовий модуль № 8. Принципи інтонування інтервалів і акордів

Тема 1. Принципи інтонування ступеней мажору і мінору залежно від їх функціонального значення.

Тема 2. Принципи інтонування інтервалів.

Тема 3. Інтонування мажорного і мінорного тризвуку та їх обернень, домінант септакорду та його обернень і зменшеного септакорду.

Тема 4. Правила інтонування діатонічних і хроматичних півтонів.

Змістовий модуль № 9. Хоровий ансамбль як елемент хорової звучності

Тема 1. Зовнішні та внутрішні передумови створення ансамблю.

Тема 2. Ансамбль як засіб художньої виразності у хоровому співі.

Тема 3. Частковий ансамбль хору.

Тема 4. Загальний ансамбль хору.

Змістовий модуль № 10. Види хорових ансамблів

Тема 1. Ансамбль залежно від теситурних умов (природний і штучний).

Тема 2. Ансамбль в хорі залежно від фактури викладу твору. Ансамбль у творах гармонічного і гомофонно-гармонічного складу.

Тема 3. Ансамбль у поліфонічних творах (підголосково-поліфонічних, контрастно-поліфонічних, імітаційних).

Змістовий модуль № 11. Ансамбль хору та інших виконавців

Тема 1. Ансамблюючі і неансамблюючі акорди.

Тема 2. Прийоми поєднання різноманітних за значенням мелодичних ліній.

Тема 3. Ансамбль солуючого голосу і хору.

Змістовий модуль № 12. Роль ансамблю в хоровому виконавстві

Тема 1. Роль хорового співака в створенні ансамблю в хорі. Роль диригента в створенні ансамблю в хорі.

Тема 2. Проблеми музикального стилю і ансамблю в хоровому виконавстві. Тема

3. Виразальні особливості ансамблю в дитячому хорі.

Змістовий модуль № 13. Процес розучування хорового твору

Тема 1. Початкове ознайомлення колективу з твором.

Тема 2. Робота над основними елементами вокально-хорової техніки.

Тема 3. Засоби і прийоми в процесі роботи над технічним і художніми компонентами твору. Робота з різними хоровими групами.

Змістовий модуль № 14. Методи розучування хорового твору

Тема 1. Спів з супроводом і без супроводу.

Тема 2. Спів гармонічних послідовностей партитури поза ритмом.

Тема 3. Мелодекламація, скоромовка. Роль диригентського жесту в процесі розучування твору.

3. Рекомендована література

Базова

1. Валькевич Р. А. Сценічна культура у педагогічному просторі : навчально-методичний посібник. Кіровоград : ПП «Інцест груп», Харків : Видавець Г.Озеров, 2016. 208 с.
2. Валькевич Р. А. Сценічно-виконавська майстерність : навчально-методичний посібник для студентів VI курсу. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 72 с.
3. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник (з грифом МОН України) / НМАУ ім. П. І. Чайковського. 3-тє вид. К. : Видавець Бихун В. Ю., 2017. 218 с.
4. Григор'єва В. В., Омельченко А. І. Хорове диригування: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ: Видавець БДПУ, 2015. 218 с.
5. Матвеева О. В. Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-сценічної діяльності : навчально-методичний посібник. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016 р. 112 с.

Допоміжна

1. Горбенко С. Українська дитяча хорова література. К. : НПУ, 2004. Ч. 2. 270 с.
2. Дем'янчук В. Теорія та практика роботи з дитячим хором (вокальним ансамблем). Навчальний посібник. Тернопіль., 2001. 94 с.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування. Івано-Франківськ, 2000. 237 с.
4. Мартинюк Л. В. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Хоровий клас та практикум роботи з хором» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2014. 60 с.
5. Сенченко Л. Українська сучасна хорова література. Рівне : РДГУ, 2002. 80 с.
6. Стахевич О. Г. З історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки : посібник. Вінниця. Нова книга. 2013. 176 с.

4. Методи навчання:

Бесіда, метод опори на життєвий досвід здобувачів, стимулювання навчальної діяльності, пошуковий метод, метод проблемного викладу, частково-пошукові методи, метод застосування отриманих знань, умінь і навичок, пояснювально-ілюстративні методи, практичні методи, метод демонстрування.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання заліки, екзамени.

5. Система оцінювання _____

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що	Для підсумкового семестрового	Для всіх видів підсумкового контролю

	включає екзамен, курсону роботу, практику	контролю, що включає залік	
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Додаткова інформація
